

Vergaderjaar 2003–2004

26 733

Evaluatie basisvorming

Nr. 21

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 juni 2004

Op 10 juni ontving ik het eindrapport van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming, waarin de Taakgroep adviseert over de toekomst van de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Dit rapport is, met bijlagen en aanbiedingsbrief, bijgevoegd¹. In deze beleidsreactie geef ik aan hoe ik met de Taakgroepadviezen zal omgaan en wat dit voor scholen en professionals zal betekenen.

De Taakgroep is bij de werkzaamheden bijgestaan door een Adviesraad. Deze Adviesraad heeft op basis van de tekst van het eindrapport een advies aan de Taakgroep uitgebracht, dat u bijgaand aantreft. In deze beleidsreactie zal ik waar relevant ook ingaan op de observaties van de Adviesraad. In algemene zin merk ik op dat de reactie die de Taakgroep geeft op het commentaar van de Adviesraad, overtuigt, en voor mij aanleiding is deze reactie over te nemen.

Allereerst hecht ik er aan ook in deze brief uiting te geven aan dank en waardering voor de inzet en kwaliteit van de werkzaamheden van de Taakgroep, en van de duizenden bij deze werkzaamheden betrokken schoolleiders, leraren, leerlingen, ouders, vertegenwoordigers van organisaties en anderen. Deze grote betrokkenheid van de direct bij de onderbouw betrokkenen is voor mij een schoolvoorbeeld van interactieve beleidsvorming. De als Bijlage 5 bij het eindadvies gevoegde door Twynstra Gudde opgestelde externe beschrijving van de werkwijze onderstreept dit.

Het eindadvies van de Taakgroep is opgebouwd uit vijf hoofdstukken, waarvan er vier met concrete adviezen afsluiten. Deze indeling wordt ook in de beleidsreactie gehanteerd. Diverse keren zal in deze beleidsreactie verwezen worden naar mijn meerjarenbeleidplan Koers VO, dat de visie van het Kabinet op het totale voortgezet onderwijs weergeeft. Koers VO wordt op ongeveer het zelfde moment aan de Tweede Kamer aangeboden als deze beleidsreactie. De ontwikkeling die de Taakgroep voorstelt met de

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

onderbouw van het voortgezet onderwijs sluit goed aan bij de lijn die in Koers VO wordt geschetst en is er in feite een voorloper van.

1. Een eigen gezicht voor de onderbouw

De kern van het betoog in dit hoofdstuk is dat de onderbouw van het voortgezet onderwijs – meer dan nu – een eigen gezicht verdient. De voorname reden die de Taakgroep hiervoor geeft is dat de leeftijdsgroep, leerlingen van 12 tot 14 jaar, specifieke kenmerken heeft waarbij het onderwijsprogramma moet aansluiten. De onderbouw zou volgens de Taakgroep een flexibel traject moeten zijn tussen de bovenbouw van het primair onderwijs en de vervolgtrajecten in de verschillende schooltypen voortgezet onderwijs. Zo'n oriëntatie- en schakelfunctie vraagt om maatwerk voor leerlingen op schoolniveau.

Ik onderschrijf de lijn die de Taakgroep neerzet. De principiële keuze om het leren van de leerling centraal te stellen, deel ik. De instroom vanuit het primair onderwijs naar de onderbouw van het voortgezet onderwijs is zeer divers, zowel naar cognitieve capaciteiten en leerstijlen, als naar sociale, culturele en emotionele achtergrond. Kiezen voor leerlingen betekent kiezen voor verschillen en scholen (oftewel de professionals die daar werken) moeten in staat gesteld worden om deze verschillen te identificeren en passende onderwijsprogramma's (en zonodig zorgprogramma's) te realiseren. Zó kunnen scholen jongeren onderwijs aanbieden dat aanspreekt en relevant is en past bij de verschillende capaciteiten en wensen. En zó kan de onderbouw functioneren als oriëntatieperiode, zodat leerlingen, in de woorden van de Taakgroep, zichzelf op de goede plek krijgen: op het goede niveau en in een sector of profiel dat past bij de eigen ambities en interesses.

Dat betekent ook dat leraren – en andere professionals in en om de school – met zeer verschillende groepen leerlingen moeten kunnen omgaan. Dat eist veel van hen. De mix van inhoud, didactiek en zorg zou per leerlingengroep verschillend moeten worden ingevuld. De Taakgroep schrijft dat uit haar raadgevingen is gebleken dat leraren enerzijds ruimte willen hebben om hiermee aan de slag te gaan maar er anderzijds ook tegenop zien. Er is veel instemming met het idee dat de leraar hier niet alleen voor moet staan, maar ook ruimte krijgt om dit in teamverband op te pakken. Ik stem hier volmondig mee in. Scholen moeten de ruimte krijgen om zélf het onderwijs zo te organiseren dat het aansluit bij de capaciteiten, interesses en leerstijlen van leerlingen. Ook wil ik er werk van maken dat het werken met verschillende varianten van onderwijs- of kernteams beter mogelijk wordt. Scholen ervaren daarbij de huidige bevoegdheidsbepalingen vaak als rigide. In paragraaf 4 wordt verder ingegaan op de inzetbaarheid van leraren en andere professionals in en om de school.

De Taakgroep doet een appèl op scholen om samenhang in het programma te organiseren en te bewaken en dringt er op aan dat de overheid dit appèl op scholen van haar overneemt. «Meer nabijheid» van de overheid tot de scholen is volgens de Taakgroep gewenst waar het gaat om het communiceren van de collectieve ambitie en het stimuleren van nieuwe, veelbelovende ontwikkelingen. In de Wet op het Voortgezet Onderwijs wil ik ruimte geven om het curriculum meer in samenhang te organiseren, zodat scholen ervoor kunnen kiezen hun onderwijs ook op andere manieren aan te bieden dan via de «traditionele» vakkenstructuur, bijvoorbeeld via leergebieden of projecten. De keuze hiervoor is aan de school, waarmee de door de Taakgroep bepleite «grotere afstand» tussen overheid en scholen op het gebied van regelgeving rond de inrichting van het onderwijsprogramma, realiteit wordt. Met de Inspectie heb ik overleg

over aanpassing van het inspectietoezicht dat hiermee spoort, waarover in paragraaf 3 meer.

2. Een nieuw wettelijk kader

De kern van het tweede hoofdstuk van het eindadvies is dat wet- en regelgeving scholen in staat moet stellen om het leren van de leerlingen centraal te stellen. «De eigen professionele ambities in scholen zijn de afgelopen jaren weggedrukt door overladen en gedetailleerde regelgeving. Aansluiten bij verschillen tussen leerlingen werd moeilijk. Aanbrengen van samenhang werd sluitpost.» Het is volgens de Taakgroep tijd om meer los te laten en meer te verwachten. De drijfveer voor ontwikkeling moet niet meer gezocht worden in regelgeving maar in professionele inzichten, mogelijkheden en ambities van scholen en leraren.

Bij deze benadering sluit ik mij van harte aan. De professionals in de scholen moeten de ruimte krijgen om zelf keuzes te maken ten aanzien van de organisatie van het onderwijs, zodanig dat het aansluit bij de capaciteiten, interesses en leerstijlen van leerlingen. Het vernieuwde wettelijke kader voor de onderbouw moet daarom globaal van aard zijn. Er komt zo meer nadruk te liggen op de eigen verantwoordelijkheid van scholen. Dit brengt wel met zich mee dat scholen zich over de gemaakte keuzes moeten verantwoorden, in de eerste plaats naar de directe omgeving.

De Taakgroep concludeert dat kerndoelen nodig zijn om de kaders te stellen waarbinnen de twee specifieke functies van de onderbouw worden gewaarborgd:

- het leggen van een door de overheid te bepalen basis aan kennis en vaardigheden die nodig zijn voor het algemeen maatschappelijk functioneren;
- het bieden van een oriëntatie in de breedte die keuzes voor specifieke sectoren of profielen open laten en mogelijk maken.

Ik deel de mening van de Taakgroep dat oriëntatie op examenprogramma's als enig richtsnoer voor de onderbouw te beperkt zou zijn, en dat kerndoelen nog een noodzakelijk instrument zijn. Ik ben voornemens de twee genoemde functies van de onderbouw in de wet te verankeren als leidende beginselen voor scholen bij het maken van keuzes ten aanzien van het onderwijsaanbod in de onderbouw.

De Taakgroep stelt voor het aantal kerndoelen te beperken tot 58 en formuleert de kerndoelen globaler. Zo is er ruimte voor uitwerking door scholen op verschillende niveaus, van vbo tot en met vwo. Ik vind dit een goede benadering, die maatwerk voor leerlingen mogelijk maakt. Ten aanzien van het praktijkonderwijs stelt de Taakgroep voor aan te sluiten bij de huidige situatie, waarbij de kerndoelen de functie van streefdoelen hebben en niet verplicht zijn. Hier stem ik mee in; het bevoegd gezag bepaalt op basis van de mogelijkheden van de individuele leerlingen in het praktijkonderwijs in hoeverre de kerndoelen haalbaar zijn.

De Taakgroep formuleert verder een algemene karakteristiek van het onderwijs in de onderbouw VO met de volgende elementen:

- de leerling leert actief en in toenemende mate zelfstandig
- de leerling leert samen met anderen
- de leerling leert in samenhang
- de leerling oriënteert zich
- de leerling leert in een uitdagende, veilige en gezonde leeromgeving
- de leerling leert in een doorlopende leerlijn.

De Taakgroep geeft de volgende adviezen:

Advies 1 Een Algemene Karakteristiek

Leg in het wettelijk kader de voorgestelde algemene karakteristiek vast als richtsnoer voor de kwaliteit van het onderwijs in eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs.

Advies 2 Nieuwe kerndoelen

Stel de hierbij voorgestelde set kerndoelen vast voor de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs; bepaal het minimum tijdsbeslag voor het aanbod, gericht op deze kerndoelen, op tweederde van de onderwijstijd van de eerste twee leerjaren.

Zowel advies 1 als advies 2 neem ik over. De kerndoelen zullen bij algemene maatregel van bestuur worden vastgesteld. Ook de bovengenoemde algemene karakteristiek zal wettelijk worden vastgelegd. In de wet zal ik opnemen dat het onderwijsprogramma gericht op de kerndoelen zoveel mogelijk in samenhang vorm moet krijgen. De kerndoelen zijn naar mijn mening dusdanig geformuleerd dat ze niet zullen stuiten op bezwaren van levensbeschouwelijke aard. De huidige afwijkingsmogelijkheden op die grond acht ik derhalve niet meer nodig.

Ik stem in met het voorstel van de Taakgroep om het minimum tijdsbeslag van de kerndoelen te bepalen op tweederde van de eerste twee leerjaren (het kerndeel van het curriculum). De resterende tijd (eenderde van de eerste twee leerjaren) vormt het differentieel deel van het curriculum. Voor havo / vwo komt daar nog het derde leerjaar bij. Dit differentieel deel biedt scholen extra ruimte voor maatwerk, voor het voldoen aan schoolsoortspecifieke eisen en/of voor schoolprofilering.

Ten aanzien van de ordening en organisatie van het onderwijsaanbod adviseert de Taakgroep:

Advies 3 Ordening en organisatie van het onderwijsaanbod

Zie in het algemeen af van gedetailleerde voorschriften voor ordening en organisatie. Laat scholen vrij in de ordening van de kerndoelen (in vakken, leergebieden, projecten en/of combinaties daarvan) en in de toekenning van tijd voor de verschillende onderdelen. Bepaal dat het geheel van het onderwijsaanbod zo moet worden ingericht en georganiseerd dat:

- een doorlopende leerlijn voor de leerling mogelijk is en wordt gegarandeerd, ook bij doorstroom naar een naastliggende leerweg of schoolsoort
- na de eerste twee leerjaren vmbo alle sectorkeuzes en voor het havo/vwo na de eerste drie leerjaren alle profielkeuzes nog mogelijk zijn.

Dit advies neem ik over.

De Adviesraad stelt ten aanzien van de voorgestelde set kerndoelen voor dat aan scholen moet worden meegegeven dat deze in de praktijk door hen geconcretiseerd moeten worden én dat zij daarbij zelf een standaard, een referentiepunt aangeven. De voorstellen van de Taakgroep bevatten naar mijn mening voldoende waarborgen voor het verantwoord invullen door scholen van het onderwijs in de onderbouw. De kerndoelen zijn globaal zodat concretisering ervan noodzakelijk is. De school moet daarom in het schoolplan verantwoorden welke keuzes bij vormgeving van het programma zijn gemaakt en welke uitgangspunten daarbij zijn gehanteerd.

De Taakgroep ziet het derde leerjaar havo/vwo als een schakeljaar in het perspectief van de doorlopende leerlijn, dat benut kan worden voor oriëntatie op de tweede fase en voor het inspelen op verschillen tussen leerlingen. Dit zonder de keuze van leerlingen voor een specifiek profiel te vervroegen. Die keuze dient aan het eind van het derde leerjaar gemaakt te worden. In dit uitgangspunt kan ik mij goed vinden. Ik wil het wettelijk kader zodanig inrichten dat hieraan recht wordt gedaan.

De Taakgroep geeft vervolgens een drietal adviezen met betrekking tot bijzondere inrichtingsvoorschriften. In Bijlage 7 bij het eindadvies worden deze adviezen nader onderbouwd.

Advies 4 De tweede moderne vreemde taal

Stel voor de leerlingen die zich voorbereiden op de kaderberoepsgerichte, de gemengde en de theoretische leerweg naast Engels ten minste nog een tweede moderne vreemde taal verplicht en laat scholen vrij in de keuze om te bepalen:

- uit welke talen de leerlingen naast Engels een keuze kunnen maken, beperkt tot die talen waarvoor een vmbo-examenprogramma is vastgesteld
- welke leerlingen die naar verwachting doorstromen naar de basisberoepsgerichte leerweg, en welke lwoo-geïndiceerde leerlingen, zij een tweede moderne vreemde taal aanbieden.

Met dit advies van de Taakgroep, dat goed aansluit op de huidige praktijk, stem ik in. Ook sta ik positief tegenover het perspectief voor de langere termijn dat de Taakgroep schetst, waarbij uiteindelijk alle vmbo-leerlingen in de onderbouw een tweede moderne vreemde taal blijven volgen. Ik ben echter niet voornemens wettelijk te verankeren dat ook leerlingen in de beroepsgerichte leerweg naast Engels, ook een andere moderne vreemde taal moeten volgen in de onderbouw. Scholen zullen in elk geval voor de drie leerwegen kaderberoeps, gemengd en theoretisch, een tweede moderne vreemde taal moeten aanbieden. Dit sluit aan bij het in maart 2002 in EU-verband geformuleerde streefdoel dat iedere leerling aan het eind van de leerplichtige leeftijd onderwijs heeft genoten in twee vreemde talen. Dit laat onverlet dat ik voor individuele leerlingen die in bijzondere omstandigheden verkeren de mogelijkheid wil handhaven om geen tweede moderne vreemde taal te volgen. Het is – net als ten aanzien van de Tweede Fase – de bedoeling bij algemene maatregel van bestuur te regelen dat de tweede moderne vreemde taal in een aantal uitzonderingsgevallen mag worden vervangen door een ander vak naar keuze, één en ander ter beoordeling aan de school. De in deze algemene maatregel van bestuur aan te wijzen gevallen zullen in ieder geval zijn: leerlingen met specifieke taalstoornissen (zoals dyslexie) en leerlingen met een moedertaal anders dan de Nederlandse.

Advies 5 Friese taal en cultuur

Stel voor leerlingen in scholen in de provincie Fryslân onderwijs in de Friese taal en cultuur in het differentiële deel verplicht en stel in het kerndoelenbesluit daarvoor kerndoelen vast volgens het in bijlage 7 opgenomen voorstel.

In overeenstemming met de Bestuursafspraken Friese taal en cultuur 2001 zal ik conform het voorstel van de Taakgroep kerndoelen voor het vak Friese taal en cultuur vaststellen, die ruimte laten om het vak toe te snijden op de lokale situatie.

Net zoals nu het geval is zal in de onderbouw onderwijs in de Friese taal voor scholen gelegen in de provincie Friesland verplicht blijven. Scholen kunnen op dit moment ontheffing van deze verplichting aanvragen bij de inspecteur. Ik ben voornemens deze procedure te stroomlijnen met die voor het primair onderwijs, hetgeen betekent dat ontheffing kan worden gevraagd aan Gedeputeerde Staten van de provincie Friesland.

Advies 6 Maatschappelijke oriëntatie

Leg in overkoepelende regelgeving voor het hele voortgezet onderwijs vast dat het onderwijs een opdracht heeft op het gebied van de bevordering van actief burgerschap, sociale cohesie en integratie.

Op 23 april jl. zond ik de Tweede Kamer een brief over onderwijs, integratie en burgerschap. In die brief heb ik aangegeven dat voor het primair en voortgezet onderwijs in de wet bepaald zal worden dat het onderwijs mede is gericht op de bevordering van burgerschap en sociale integratie. Deze bepaling komt in de plaats van de huidige opdracht aan de scholen om leerlingen voor te bereiden op een multiculturele samenleving. In deze zin neem ik het advies van de Taakgroep dus over.

In de door de Taakgroep voorgestelde kerndoelen komen burgerschap en sociale integratie in diverse leergebieden tot uiting. Met verschillende van de kerndoelen die de Taakgroep adviseert worden goede garanties geboden dat burgerschap, waarden en normen en sociale vaardigheden onderdeel uitmaken van het onderbouwprogramma. Bovendien biedt de algemene karakteristiek voor de onderbouw waarborgen voor onderwijs dat leerlingen mogelijkheden biedt tot het verwerven van sociale en communicatie vaardigheden. Deze aanpak heeft nadrukkelijk mijn instemming en sluit ook aan bij de kerndoelen voor het primair onderwijs.

De Taakgroep adviseert ten aanzien van onderwijstijd ten slotte als volgt:

Advies 7 Onderwijstijd

Handhaaf een wettelijk minimum voor het tijdsbeslag van het jaarlijkse onderwijsaanbod; formuleer dat op gelijke wijze voor het hele voortgezet onderwijs; bied ruimte voor variëteit door voor de (begeleide) onderwijstijd voor de leerling een bandbreedte vast te leggen van minimaal 950 tot maximaal 1150 klokuren per jaar, te spreiden over ten minste 38 schoolweken.

Ik onderschrijf het uitgangspunt dat de voorschriften over onderwijstijd scholen ruimte moeten bieden voor eigen keuzes bij inrichting van het programma. Daarnaast hebben die voorschriften een garantiefunctie in de zin van een minimale inspanningsverplichting voor scholen.

Ruimte voor variëteit impliceert ook dat er variëteit in begeleide onderwijstijd – zowel uitgedrukt in *aantal klokuren* als in de *invulling van die uren* – kan zijn, passend bij leerstijlen, capaciteiten en behoeften van (groepen) leerlingen. Om zowel de garantiefunctie te waarborgen als scholen ruimte te bieden voor eigen keuzes ten aanzien van urentoedeling, zullen de wettelijke kaders voor onderwijstijd worden aangepast. De eerste aanpassing die ik voorsta is herdefinitie van het begrip onderwijstijd in de zin zoals de Taakgroep voorstelt en aansluitend bij de bepalingen over onderwijstijd in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. De tweede aanpassing die ik voornemens ben te realiseren is dat scholen in de gelegenheid worden gesteld binnen een bepaalde marge of bandbreedte en onder voorwaarde van instemming door de medezeggende

schapsraad meer tijd vrij te maken voor schoolontwikkeling ten behoeve van de verbetering van de onderwijskwaliteit.

Bij de herdefinitie van het wettelijk begrip onderwijstijd zal een formulering worden gekozen die scholen in staat stelt én uitnodigt om het onderwijs ook op andere, vernieuwende manieren in te richten. De huidige wettelijke voorschriften ten aanzien van onderwijstijd focussen op «traditionele» contacttijd tussen een leraar en een klas, en mede daardoor ondersteunen deze voorschriften innovatie en ontwikkeling van onderwijs onvoldoende. Ik sta een formulering voor met als centraal element dat er voor leerlingen begeleid, onder schooltijd en onder verantwoordelijkheid van een docent onderwijs verzorgd wordt.

Wat het pleidooi van de Taakgroep voor een bandbreedte voor onderwijstijd betreft het volgende. Ik neem het voorstel over om scholen het vertrouwen te gunnen binnen een marge of bandbreedte eigen keuzes te maken over onderwijstijd, met dien verstande dat ik een bandbreedte zou willen voorstellen van 1000 tot 1134 uur, en aan de beleidsruimte terzake een aantal voorwaarden wil verbinden. Ik geef er de voorkeur aan om, gezien de voorgeschreven onderwijstijd in de bovenbouw (1000 klokuren), de ondergrens van het door de rijksoverheid gegarandeerde aantal uren onderwijs in de onderbouw eveneens op 1000 te stellen. Het is dan consequent om als bovengrens van de bandbreedte 1134 klokuren te kiezen. De norm is en blijft 1067 klokuren per schooljaar, maar scholen krijgen de ruimte om per jaar maximaal 67 uur boven of onder die norm onderwijs aan te bieden. Scholen krijgen de ruimte om eigen keuzes ten aanzien van de onderwijstijd te maken en te verantwoorden binnen deze bandbreedte.

Voor beleidsvrijheid ten aanzien van onderwijstijd geldt een tweetal voorwaarden. Ten eerste moet de medezeggenschapsraad instemmen met de door de school gemaakte keuze(s) met betrekking tot onderwijstijd en zal de school verantwoording moeten afleggen over deze keuzes. Afwijken van de norm van 1067 uur kan alleen met instemming van de medezeggenschapsraad. Ten tweede zal, indien een school ervoor kiest om de onderwijstijd vast te stellen op minder dan 1067 uur, deze vrijkomende tijd moeten worden besteed aan personeel dat wordt ingeroosterd voor schoolontwikkeling. Daarmee kan worden gewerkt aan verbetering van de kwaliteit van het onderwijs.

Sommige scholen zullen ervoor kiezen om minder dan 1067 klokuren per jaar aan te bieden, terwijl andere scholen zullen kiezen voor een hoger aantal klokuren dan de norm. Ook kan een school ervoor kiezen om voor de ene groep leerlingen meer begeleide onderwijstijd aan te bieden, en voor de andere groep leerlingen een groter beroep te doen op zelfwerkzaamheid van leerlingen. Daarmee kunnen de keuzes ten aanzien van onderwijstijd een onderscheidend en concurrerend kenmerk zijn voor een school. Dit geeft mede uitwerking aan de beleidslijn van meer ruimte voor variëteit in het curriculum van de onderbouw en voor professionele en lokale keuzes. Inspraak op het lokale niveau (medezeggenschap) geeft goede waarborgen dat scholen op een goede wijze en met draagvlak van degenen die het betreft (leerlingen en ouders, en leraren), omgaan met de beleidsvrijheid op dit gebied. Om af te wijken van de norm is instemming van de medezeggenschapsraad verplicht. De bandbreedte van 1000 tot 1134 uur per jaar, te spreiden over ten minste 38 weken, geeft de kaders waarbinnen deze beleidskeuzes gemaakt kunnen worden, terwijl ook andere eisen sturing geven aan de keuzes van scholen: de exameneisen zijn immers voor alle scholen gelijk. Scholen hebben de opdracht om bij uitval en vermindering van het aantal lessen en bij tussenuren voor opvang van leerlingen te zorgen.

Op de bovengenoemde manier kunnen scholen op hun eigen manier werken aan vernieuwing van het onderwijsprogramma, versterking van samenhang en verbetering van de kwaliteit, waardoor de leerling beter onderwijs kan krijgen. Ook het Inspectietoezicht biedt waarborgen dat professionele keuzes de kwaliteit van het onderwijs ten goede komen en op een verantwoorde en gedragen manier tot stand komen. De in de kwaliteitskaart weergegeven resultaten van de onderwijsinspectie geven zowel richting de overheid als richting de ouders en de leerlingen een objectief beeld van de kwaliteit van de school. Daarmee biedt de kwaliteitskaart transparantie van het onderwijs en de scholen richting de ouders, zodat helder is tot welke resultaten eigen professionele keuzes leiden.

3. Variëteit en kwaliteit

De kern van het betoog in dit hoofdstuk van het eindadvies is dat meer autonomie voor scholen de overheid in een principiële andere positie brengt. De overheid verplicht de scholen om keuzes te maken voor schoolontwikkeling en deze keuzes en de consequenties ervan te verantwoorden. De ambitie is er, voorbeelden van scenario's voor schoolontwikkeling en «nieuwe» verantwoording zijn voorhanden. De rol van de Inspectie zal volgens de Taakgroep verschuiven van algemeen naar meer specifiek.

3.1. Overgangsperiode 2004–2006

Op grond van de ervaringen van scholen die experimenteren met de scenario's voor schoolontwikkeling pleit de Taakgroep ervoor scholen de ruimte en tijd te geven hun onderbouw verder te ontwikkelen. De praktijk leert dat schoolontwikkeling tijd kost en ook dat scholen wanneer ze het onderwijs op andere manieren willen organiseren dan via de traditionele vakkenstructuur, bijvoorbeeld in leergebieden of projecten, aanlopen tegen beperkingen in wet- en regelgeving.

In haar raadpleging constateert de Taakgroep dat een aantal scholen uit onvrede met de regelgeving van de basisvorming de afgelopen jaren al gekozen heeft voor afwijkingen ervan om tegemoet te komen aan de verschillen tussen leerlingen. Tegen deze achtergrond adviseert de Taakgroep:

Advies 8 Overgangsregeling

Geef scholen de ruimte en de tijd om hun onderbouw te ontwikkelen. Bied in de overgangsperiode (2004 – 2006) mogelijkheden om af te wijken van de bestaande regelgeving rond vakken en bevoegdheden, vooruitlopend op de nieuwe wetgeving.

Inmiddels is artikel 11g van de wet op het voortgezet onderwijs bij klein koninklijk besluit met twee schooljaren verlengd (Stb., 2004, 244). Dit artikel, dat sinds 1 augustus 2001 voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs in werking is, geeft scholen al meer ruimte in het leerstofaanbod dan in de oorspronkelijke bepalingen voor de basisvorming.

Indien nodig zal ik, in aanloop naar de inwerkingtreding van het wetsvoorstel onderbouw per 1 augustus 2006, na de komende zomervakantie komen met een nadere regeling om scholen in staat te stellen door te gaan met nieuwe stappen in het kader van de onderbouw. Dat kan worden betrokken in de discussie met de Tweede Kamer over de beleidsreactie op het eindadvies van de Taakgroep.

3.2. Verantwoording

Ik ben het met de Taakgroep eens dat met het introduceren van wet- en regelgeving gericht op het geven van ruimte aan scholen voor een eigen inrichting van het onderwijs in plaats van regelgeving gericht op implementatie, de verhouding tussen overheid en scholen principieel zal veranderen. Dit heeft consequenties voor de wijze van verantwoording en de manier waarop de inspectie toezicht houdt op de kwaliteit van het onderwijs.

Eveneens ben ik het met de waarneming van de Taakgroep eens dat de differentiatie die tussen en binnen scholen ontstaat ook zal leiden tot variëteit in de wijze waarop scholen verantwoording zullen afleggen. Niet alleen aan de overheid (verticale verantwoording), maar ook aan leerlingen, ouders en leraren (horizontale verantwoording).

De Taakgroep pleit ervoor om scholen, evenals voor schoolontwikkeling, ook tijd en ruimte te geven om ervaring op te doen het eigen kwaliteitsbeleid vorm en inhoud te geven. In dat kader adviseert de Taakgroep:

Advies 9 Anders verantwoorden

Laat scholen passende vormen van verantwoording ontwikkelen die aansluiten bij de gemaakte keuzes in aanbod, organisatie en inrichting van het onderwijs. Geef de Inspectie een actieve rol zodat scholen:

- beleid op het gebied van kwaliteitszorg en zelfevaluatie ontwikkelen en uitvoeren
- de uitkomsten daarvan betrekken bij de verdere ontwikkeling van het onderwijs op het gebied van inhoud, proces en rendement
- beleid ontwikkelen om zich tegenover de direct betrokkenen te verantwoorden.

Ik kan me vinden in deze aanbevelingen. De aanbevelingen sluiten aan bij mijn uitgangspunt, zoals verwoord in Koers VO, dat de ambities en doelstellingen van de scholen maatgevend dienen te zijn voor het toezicht, zodat het toezicht scholen niet in een uniforme richting stuurt maar hen juist aanspoort tot eigen beleidskeuzes. Naarmate de school haar eigen kwaliteitstoezicht beter op orde heeft, kan de inspectie zich op termijn terugtrekken. Daarnaast behoudt de inspectie haar rol om de resultaten weer te geven in de kwaliteitskaart. Hierbij zijn de resultaten van de onderwijsinspectie niet alleen richting de overheid belangrijk maar ook richting de ouders. De kwaliteitskaart biedt transparantie van het onderwijs en de scholen richting de ouders.

Wel signaleert de inspectie dat op veel scholen het kwaliteitsbeleid en daarmee de zelfevaluatie nog niet optimaal ontwikkeld is. Conform de aanbeveling van de Taakgroep zal ik met de inspectie de mogelijkheden bespreken om de inspectie hierin een stimulerende en actieve rol te geven.

Ik denk dan ook aan aspecten als het door scholen (verder) ontwikkelen van methodieken en instrumenten voor zelfevaluatie, het ontwikkelen van instrumenten die de school op leerling-niveau kan inzetten (leerlingvolgsystemen, digitale portfolio's) en het inventariseren van aanvullende gegevens naast de instroom, doorstroom en uitstroomgegevens die scholen moeten kunnen verstrekken om zicht te houden op de kwaliteit van het onderwijs. Wat dit laatste betreft ben ik het met de Taakgroep eens dat wanneer van de school maatwerk voor de leerling verwacht wordt, de kwaliteit van dat maatwerk betrokken dient te worden bij de beoordeling van de school.

Om het kwaliteitsbeleid te versterken kunnen scholen al gebruik maken van instrumenten en methodieken die verschillende organisaties, waaronder Q5, deels in samenwerking met de inspectie de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. Om scholen beter in staat te stellen de schoolloopbaan van de individuele leerling te volgen zal ik de ontwikkeling van instrumenten die de school op leerling-niveau kan inzetten verder stimuleren. In paragraaf 4 wordt hierop nader ingegaan.

4. Conditie voor ontwikkeling

De kern van het betoog in dit hoofdstuk van het eindadvies is dat het bieden van ruimte voor schooleigen keuzes niet voldoende is. Om de ontwikkeling op grote schaal op gang te helpen zal de overheid volgens de Taakgroep een samenhangend stimuleringsbeleid moeten voeren. De Taakgroep noemt als speerpunten: breed inzetbare leraren, flexibele leermiddelen, aanpassing van de leeromgeving en tijd om te ontwikkelen.

Minder centrale regelgeving betekent dat meer keuzes op schoolniveau worden gemaakt. Professionele (onderwijskundige) keuzes moeten in de school, door het hele team – leraren, schoolleiders, ondersteuners – worden gemaakt. Daar horen ook de discussies thuis die aan die keuzes ten grondslag liggen. De keuze óf en zo ja, hoe ver het team de onderbouw wil ontwikkelen, is met andere woorden aan de school zelf en wordt niet opgelegd door de overheid. De Rijksoverheid stelt de kaders door de kerndoelen vast te stellen, de professionals in de school bepalen samen hoe deze kaders ingevuld worden. De Taakgroep oppert een viertal scenario's voor ontwikkeling: van heel ver gaand tot dicht bij het bestaande blijven. Het ene scenario is niet op voorhand beter dan het andere, waar het om gaat is dat de school het scenario of de scenario's kiest die passen bij de school, de leerlingen en het team. De school is aan zet.

4.1. Ondersteuning van schoolontwikkeling

De praktijk leert dat het verbeteren van de samenhang in het aanbod, ongeacht het gekozen scenario, voor scholen organisatorische, personele en inhoudelijke consequenties heeft. Omdat de klassieke schoolorganisatie daar niet op toegerust is, pleit de Taakgroep voor een samenhangend stimuleringsbeleid van de overheid. Expliciet noemt de Taakgroep daarbij het verruimen van de mogelijkheden om leraren in te zetten; flexibel inzetbare leermiddelen; de leeromgeving, ontwikkeltijd en scholing; inspirerende voorbeelden en ondersteuning. De Taakgroep doet daartoe het volgende advies:

Advies 10 Verdere ontwikkeling van de onderbouw voortgezet onderwijs

Initieer een vierjarig project Onderbouw met als belangrijkste functies: stimuleren, coördineren, monitoren en zorgen voor gerichte communicatie. Dit project heeft een expliciete rol in de kwaliteitszorg rond de toekenning, besteding en verantwoording van stimuleringsgelden. Tot de gewenste activiteiten behoren in ieder geval:

- directe communicatie met scholen en docenten over toekomst van de onderbouw via bestaande en te ontwikkelen media
- een monitor die de landelijke stand van zaken in de ontwikkeling registreert en communiceert
- het doen ontwikkelen van handreikingen, uitwerkingen en voorbeelden over onder andere:
 - doorlopende leerlijnen (primair – onderbouw voortgezet onderwijs – bovenbouw voortgezet onderwijs)

- ordening van kerndoelen in vakken, leergebieden en/of projecten en toekenning van tijd voor de verschillende onderdelen
- modellen voor school- en teamontwikkeling
- bevorderen van burgerschap, sociale cohesie en integratie
- het opzetten van «voorbeeldscholen» waar met name docenten zich een beeld kunnen vormen van diverse ontwikkelingen
- het verder ontwikkelen van instrumenten die een ononderbroken schoolloopbaan bevorderen, onder andere door:
 - te experimenteren met nieuwe arrangementen voor leerlingen tussen 10 en 14 jaar
 - te komen tot bundeling en harmonisering van de vraag vanuit scholen en de mogelijkheden van aanbieders om op die manier de ontwikkeling van software te bevorderen waarmee scholen snel hun eigen leerlingvolgsysteem kunnen samenstellen
 - voorbeelduitwerkingen te bieden van leerstandaarden voor verschillende domeinen op verschillende niveau's, gekoppeld aan vervolgmogelijkheden in de bovenbouw
 - de ontwikkeling van leerlingvolgsystemen te stimuleren, waarmee de voortgang van de individuele leerling steeds beter en breder in kaart gebracht kan worden
 - portfolio-ontwikkeling te stimuleren waarin de ontwikkeling vastgelegd kan worden
- het ontwikkelen van flexibele leermiddelen, door:
 - proefsituaties te initiëren waarin varianten van een flexibele leermiddelenvoorziening nader wordt uitgewerkt
 - netwerkvorming van scholen te stimuleren die zelf verantwoorde-lijkheid nemen voor het ontwikkelen van leermiddelen
 - proefsituaties te initiëren waarin scholen digitale leermiddelen integreren in een krachtige leer- en werkomgeving
- het overzichtelijker maken en waar nodig meer en beter op elkaar afstemmen van vraag en aanbod op het gebied van ondersteuning van onderwijsontwikkeling.

De Taakgroep is ingesteld tot en met het jaar 2004. Voor scholen is de Taakgroep een prima aanspreekpunt gebleken over de ontwikkeling van de onderbouw, bijvoorbeeld op het gebied van communicatie, schoolontwikkeling en voorbeeldscholen. De Taakgroep heeft deze rol met veel verve vervuld en zich een gerespecteerde positie verworven. Ik vind het daarom wenselijk om, als vervolg op de Taakgroep, voor een periode van vier jaar een kleine, slagvaardige projectgroep in te stellen die scholen zal kunnen ondersteunen bij hun schoolontwikkeling in de onderbouw en bovendien mede zorg zou kunnen dragen voor een aantal randvoorwaardelijke ontwikkelingen. Ik heb de onderwijsorganisaties geïnformeerd over mijn voornemen tot de instelling van een dergelijke projectgroep, waarbij deze organisaties worden uitgenodigd om suggesties te doen voor bemensing.

Ik ga akkoord met de door de Taakgroep genoemde activiteiten voor de projectgroep onderbouw voor wat betreft functies als stimuleren, coördineren, monitoren en zorg dragen voor gerichte communicatie. Ik zie deze projectgroep als een tijdelijk intermediair orgaan met als belangrijkste functies het stimuleren, coördineren, monitoren, communiceren van bestaande initiatieven en het initiëren van en adviseren over nieuwe stimuleringsactiviteiten voor schoolontwikkeling in de onderbouw in scholen. Eén van de activiteiten van de projectgroep zal dan ook zijn het overzichtelijker maken en waar nodig meer op elkaar afstemmen van vraag en aanbod op het gebied van ondersteuning en onderwijsontwikkeling.

Het project flexibele leermiddelen (zie hierboven in advies 10) dat op initiatief van de Taakgroep in 2003 is gestart is daarvan een goed voor-

beeld. Dit project wordt uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van een Stuurgroep onder voorzitterschap van Schoolmanagers_VO. De SLO fungeert als beheerder van het project. Ik neem het advies van de Taakgroep over dit project te vervolgen en verder te gaan met het laten ontwikkelen van een tweede en mogelijk derde tranche flexibele leermiddelen. Hiervoor stel ik gedurende drie jaar (2003/2004, 2004/2005 en 2005/2006) jaarlijks € 1 mln. beschikbaar, waarbij is inbegrepen een tegemoetkoming in de kosten voor scholen om de aanschaf van dit type leermiddelen te stimuleren.

Een soortgelijke constructie acht ik wenselijk voor het verder ontwikkelen van instrumenten die een ononderbroken schoolloopbaan bevorderen (zoals leerlingvolgsystemen en leerlingportfolio's). Ook hiervoor zal ik gedurende drie jaren jaarlijks € 1 mln. beschikbaar stellen.

Voor het opzetten van «voorbeeldscholen», waar docenten zich een beeld kunnen vormen van diverse ontwikkelingen, acht ik het wenselijk dat wordt aangesloten bij het project «Herontwerp van de basisvorming» dat al sinds enige jaren onder verantwoordelijkheid van Schoolleiders_VO (toen nog VVO geheten) wordt uitgevoerd, mede omdat dit project uitvoerig gemonitord wordt waardoor gebruik gemaakt kan worden van waardevolle ervaringen.

4.2. Randvoorwaarden: leraren en middelen

Werken met projecten of leergebieden impliceert volgens de Taakgroep dat ook de systematiek van bevoegd- en bekwaamheden hiervoor ruimte moet bieden. Dit is een terechte constatering. Naarmate scholen meer samenhang aanbrengen in het onderwijsprogramma (bijvoorbeeld in leergebieden), wordt steeds vaker gewerkt met kernteams van docenten. De WVO biedt al hiervoor al wel enige ruimte, en die ruimte zal met het aannemen van de Wet op de beroepen in het onderwijs verder worden vergroot. Maar voor de langere termijn zal dat wellicht niet volstaan.

De wijze van ordening van de leerstof wil ik niet op voorhand bepalen en inperken. De Taakgroep beveelt aan de verantwoordelijkheid voor de inzet van onderwijspersoneel op schoolniveau te beleggen, op een manier waarbij zowel kwaliteit gewaarborgd is en blijft als samenwerking tussen docenten en programmatische samenhang wordt gestimuleerd. Ook adviseert de Taakgroep scholen meer verantwoordelijkheid te geven bij het opleiden van leraren in de eigen school. De Taakgroep adviseert als volgt:

Advies 11 Onderwijs verzorgen in bredere leergebieden

Maak mogelijk dat leraren op basis van een bevoegdheid voor één vak onderwijs verzorgen in een breder leergebied, door:

- toe te staan dat het onderwijs plaatsvindt onder de verantwoordelijkheid van een team van leraren van een school, die tezamen beschikken over alle bevoegdheden voor de in het leergebied betrokken vakken
- het voor bevoegde leraren mogelijk te maken hun formele bevoegdheid te verbreden door te voldoen aan aanvullende bekwaamheidseisen voor het geven van onderwijs in bredere leergebieden in de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs.

Stimuleer nascholings- en begeleidingsactiviteiten die leraren beter toerusten voor het verzorgen van onderwijs in bredere leergebieden.

Advies 12 Het opleiden van leraren

Maak het mogelijk dat (groepen) scholen onder eigen bestuurlijke verant-

woordelijkheid een opleiding voor leraren kunnen gaan inrichten en zorg daarbij voor een geflexibiliseerde financieringsstructuur voor het opleiden van leraren en een zorgvuldig overgangsregime.

Ik ga verkennen op welke wijze en onder welke condities beide door de Taakgroep in advies 11 geopperde mogelijkheden gerealiseerd kunnen worden. Hierover zal ik u in het najaar van 2004 nader berichten. Het uitgangspunt, waarbij een school ervoor kan kiezen dat (kern-)teams gezamenlijk verantwoordelijk zijn, spreekt mij aan: dit biedt een extra impuls voor schoolontwikkeling, het stimuleert samenhang in het programma en samenwerking tussen docenten. Dat laat onverlet dat de keuze hiertoe aan de school is, en dat deze keuze bij de ene schoolsoort anders kan uitpakken dan bij de andere schoolsoort.

In 2004 zal het Landelijk Platform voor de onderwijsberoepen worden ingesteld. Dat Platform zal zich kunnen uitspreken over de wenselijkheid van aanpassing van bestaande bekwaamheidseisen dan wel het opstellen van nieuwe bekwaamheidseisen passend bij een nieuw competentieprofiel.

Wat betreft het advies van de Taakgroep over het opleiden in de school verwijs ik graag naar het beleidsplan onderwijspersoneel «Een goed werkende onderwijsarbeidsmarkt», dat één dezer dagen ook aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden. Hierin worden maatregelen vastgesteld om het opleiden in de school te stimuleren en te faciliteren. Duidelijk moet echter zijn dat ik er geen voorstander van ben als scholen voor VO zelf getuigschriften uitreiken waaraan bevoegdheid is verbonden. Dat recht blijft vooralsnog voorbehouden aan instellingen voor hoger onderwijs.

De Taakgroep geeft terecht aan dat leraren tijd nodig hebben om samen vorm te geven aan ontwikkeling van de onderbouw en geeft aan dat dit neerkomt op een tijdsinvestering per docent van een dagdeel per week. De Taakgroep vraagt hiervoor aan de overheid om het mogelijk te maken dat gedurende vier jaar het equivalent van drie klokuren per docent per week wordt geïnvesteerd in team- en schoolontwikkeling. Bovendien raadt de Taakgroep aan gedurende vier jaar voor projecten met een hoge transferwaarde, jaarlijks € 8 mln. te reserveren.

Advies 13 Investeren in ontwikkeling van de onderbouw voortgezet onderwijs

Zorg ervoor dat scholen de komende jaren in staat zijn voldoende middelen in te zetten om schoolontwikkeling in de onderbouw een impuls te geven, met name in de vorm van tijd voor leraren om die ontwikkeling in teamverband vorm te geven. Neem daarvoor een gemiddelde tijdsinvestering van wekelijks drie klokuren per leraar als richtsnoer. Dat komt neer op een investering van € 80 miljoen per jaar. Reserveer gedurende vier jaar een projectenfonds van € 8 miljoen voor projecten met een hoge transferwaarde.

In paragraaf 3 gaf ik aan dat scholen tijd moeten kunnen vrij maken voor schoolontwikkeling en innovatie doordat de bepalingen ten aanzien van onderwijstijd hiertoe meer ruimte zullen bieden. Met creatieve organisatorische oplossingen kan dit oplopen tot een dagdeel per week per docent. Voor projecten met (flexibele) leermiddelen en leerlingvolgsystemen wordt drie jaar lang jaarlijks elk € 1 mln. beschikbaar gesteld, terwijl voor voorbeeldscholen in aansluiting op het project van Schoolleiders_VO een half miljoen euro wordt gereserveerd. Deze middelen komen bovenop de reguliere SLOA-middelen die ingezet worden voor schoolontwikkeling in

de onderbouw. Daarnaast zullen in het kader van de innovatiestrategie zoals wordt geschetst in Koers VO, activiteiten worden ontplooid en middelen beschikbaar worden gesteld. Voor de Innovatieregeling VO 2004 is thans € 10 mln. beschikbaar. Voor de Projectgroep onderbouw zelf ten slotte zullen ook middelen worden beschikbaar gesteld.

5. Perspectief

In het laatste hoofdstuk van het eindadvies wordt een blik op de toekomst geworpen en een inschatting gegeven van de ontwikkeling van het evenwicht tussen overheid en scholen. De nieuwe overheidspositie vergt volgens de Taakgroep andere wegen om in een grote variëteit toch kwaliteit te waarborgen. Tenslotte doet de Taakgroep een aantal aanbevelingen om daarbij de samenhang in het beleid te vergroten.

5.1. Competenties en examinering

Keuzes gericht op het onderwijs- en eventueel zorgprogramma dienen primair op schoolniveau gemaakt te kunnen worden, en daarbij horen kerndoelen die scholen daar daadwerkelijk toe in staat stellen. De kerndoelen schetsen een kerncurriculum in algemene aanbodtermen dat voor alle scholen en voor alle leerlingen geldt. De school kan deze kerndoelen op heel verschillende manieren uitwerken (van concreet tot abstract, van praktisch tot theoretisch), organiseren (bijvoorbeeld in vakken, in leergebieden en / of in projecten), en uitbreiden (met het differentieel deel). Het is mijn overtuiging dat dit scholen écht de benodigde ruimte biedt. Nu is het aan de scholen om deze handschoen op te pakken.

De Taakgroep suggereert de mogelijkheden te verkennen die competenties bieden bij de bewaking van de onderwijskwaliteit. Daarbij plaatst de Taakgroep wel de kanttekening dat dit een flinke en bewerkelijke klus zal zijn. Mede daarom wil ik nu nog geen besluit nemen over advies 14:

Advies 14 Ontwikkeling van competenties

Ontwikkel conceptcompetenties voor leerlingen in de verschillende stadia van hun ontwikkeling in hun schoolloopbaan en voor hun maatschappelijke startkwalificatie. Experimenteer met deze competenties ten behoeve van professionalisering en bewaking van de onderwijskwaliteit.

Vervolgens doet de Taakgroep een aanbeveling over het systeem van examinering, met de bedoeling dit beter te laten aansluiten bij zowel het leren van de leerlingen als bij de professionaliteit van het onderwijspersoneel:

Advies 15 Examens

Experimenteer de komende jaren met alternatieven voor de huidige examinering in het voortgezet onderwijs om tegemoet te komen aan toenemende variëteit en andere vormen van verantwoording.

De discussie over examinering wordt gevoerd, ook in het licht van meer ruimte voor eigen professionele afwegingen in de scholen en een meer op leerlingen gerichte onderwijsmethodiek. Korthedshalve verwijs ik naar Koers VO.

5.2. Positie van de sector voortgezet onderwijs

Naar het idee van de Taakgroep zou ik er goed aan doen «een VO-Raad te forceren». In advies 16 verwoordt de Taakgroep dit als volgt:

Neem het initiatief tot instelling van een VO-raad, waarin alle belanghebbenden participeren en die zeggenschap krijgt over alle belangrijke ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs.

De roep om en instelling van een brancheorganisatie moet uit de sector of branche zelf komen, daar past overheidsdwang niet. Advies 16 neem ik dan ook niet over. Wel deel ik de opvatting van de Taakgroep dat autonome instellingen baat zouden hebben bij een eigen brancheorganisatie waarin ze hun eigen ontwikkeling kunnen afwegen en bepalen. Een dergelijke sectorbreed gesteunde organisatie zou kunnen functioneren als aanjager van innovatie, beleidsvoerend vermogen, professionaliteit en kwaliteitszorg. Ook zou vanuit een branche organisatie gerichte ondersteuning aan de scholen geboden kunnen worden. Door meer wettelijke ruimte te bieden en scholen in staat te stellen meer autonoom te opereren, heb ik goede hoop dat een brancheorganisatie echt «van onderop» tot stand zal komen.

5.3. Wet- en regelgeving op termijn

Een belangrijke voorwaarde om als school breed gebruik te kunnen maken van ruimte om het leren van de leerlingen centraal te stellen, is dat de wet- en regelgeving hen daar over de hele linie toe in staat stelt. Om die reden bepleit de Taakgroep een herziening van de Wet op het Voortgezet Onderwijs en herziening en harmonisatie van het totaal aan regelgeving in en om het voortgezet onderwijs:

Advies 17 Wet- en regelgeving op termijn

Onderzoek de mogelijkheden tot harmonisatie van het totaal aan wet- en regelgeving in en rond het voortgezet onderwijs: personeel, organisatie, bekostiging, inhoud en kwaliteit.

In het meerjarenbeleidplan Koers VO, dat op ongeveer het zelfde moment als deze beleidsreactie op het eindadvies van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming aan de Tweede Kamer wordt gezonden, wordt hier uitvoerig bij stilgestaan en wordt samenhang in het onderwijsbeleid gezocht, gericht op het bieden van ruimte aan scholen, zodat scholen maatwerk kunnen bieden aan alle leerlingen. Korthedshalve verwijs ik u nu naar dat document. Zoals eerder aangegeven sluiten de voorstellen van de Taakgroep en de Koers voor het voortgezet onderwijs uitstekend op elkaar aan.

6. Afsluiting

In het najaar van 2004 zal ik een voorstel voor nieuwe wetgeving in procedure brengen, dat nieuwe kaders biedt, passend bij de in het eindadvies van de Taakgroep en in deze beleidsreactie geschetste lijn. Over het eindadvies van de Taakgroep zal ik, mede ten behoeve daarvan, advies inwinnen van de Onderwijsraad.

De Taakgroep heeft een goed advies uitgebracht, dat kan rekenen op brede steun in het voortgezet onderwijs. De sector heeft nu ruimte en tijd nodig zich te ontwikkelen. Alleen door de sector de gelegenheid te bieden zich te ontwikkelen, is een solide, responsieve en innovatieve sector voortgezet onderwijs mogelijk. De scholen verdienen dit vertrouwen om in de voorgestelde nieuwe verhoudingen te groeien, die zich eigen te maken en waar te maken.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. J. A. van der Hoeven